

KARABAĞ SAVAŞI ve ADIM ADIM HOCALI SOYKIRIMI

The Impact of the Economy of the Khojaly Tragedy

Meşkure YIMAZ*

ÖZET

Azeri Türkleri 1918'de kurdukları bağımsız devletlerinin Sovyet yönetimine katılmasından sonra yeniden bağımsızlık elde edebilmek için her zaman fırsat kollamışlardır. Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine girdiği 1980'li yılların sonuna doğru, Karabağ olayları tekrar kızıştırılarak Türk-Ermeni çatışması başlatılmıştır. Bir taraftan bağımsızlığını ilan edip yeni bir düzen kurmaya çalışan Azerbaycan diğer taraftan da Ermenilerin Ruslarla işbirliği yaparak ülkesinin %20'sini işgal etmesi ve Hocalı'da uygulanan soykırım ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Hocalı'da uygulanan soykırım karşısında dünya sessiz kalmış, suçluları ise cezalandırılmamıştır.

Anahtar kelimeler: Karabağ, Hocalı, soykırım

ABSTRACT

After joining the Soviet Government in 1918 Azeri Turks always waited an opportunity to gain their own freedom. As the Soviet Government began to collapse at end of the 80's Karabakh Incidents fired up again in order to make a Turk-Azeri dissension. Azerbaijan, while establishing a new government also forced to deal with the Armenians whom in cooperation with Russians and occupied 20 percent of their country and made the Hocalı Genocide. The world kept it's silence at Hocalı Genocide and did not punish the war criminals.

Key words: Karabakh, Hocalı, genocide

Hocalı'ya Uzanan Tarihi Süreç

26 Şubat 2013 Hocalı katliamının yirmi birinci yıl dönümü. Aslında 26 Şubat 1992'de yaşananlar Karabağ Savaşı'nın, sistemli ve planlı bir şekilde Azerilerin nasıl soykırımı uğratıldığı'nın sembolüdür. Çünkü olay yalnızca 26 Şubat 1992'de yaşananlarla sınırlı değildir. Tarihi süreç içerisinde adım adım 1992'ye gelinmiştir. Karabağ'ın jeopolitiğinden başlayarak bu tarihi sürece bir göz atmak gerekir. Kafkas dağlarının güney doğusunda yer alan 4.392 km² büyüklüğündeki Dağlık Karabağ, Azerbaycan Cumhuriyetinin sınırları içinde Kür, Aras nehirleriyle Gökçe Göl arasında, batıda Ermenistan Cumhuriyeti sınırına, güneyde İran sınırına oldukça yakın, kuzeyden güneye 120 km, doğudan batıya ise 35-60 km uzunlukta dağ ve ovalardan oluşan bir

* Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, meskure@gazi.edu.tr

bölgedir. Karabağ, çok eski zamanlardan beri bir Türk yurdudur. Ancak bölgede yoğun olmamakla birlikte Ermeniler de var olmuştur. Buradaki Ermeni nüfus, hiçbir dönemde Türklerden daha kalabalık olmamıştır. 1828-1829 Edirne Anlaşması sonrası Ruslar, bölgede söz sahibi olabilmek için Anadolu Ermenilerini ve Türkmençay Anlaşması sonrası da İran Ermenilerini Karabağ'a getirmiş ve yerleştirmişlerdir. Bu tarihlerden sonra da Ruslar, bölgede Türkleri azanlığa düşürme çabalarına hız vermişlerdir. 1829-30 öncesi Karabağ'da yaşayan ve sonradan Karabağ'a getirilen Ermeniler, bir ayaklanma başlatmışlar ve Türk yerleşim yerlerine saldırmışlardır.

Karabağ'daki ilk Türk-Ermeni çatışması 1905 Rus İhtilalı'ndan sonra görülmüştür. I. Dünya Savaşı sırasında Karabağ Ermenileri, büyük çaplı bir isyan çıkartarak Türklerle ait işyeri ve evlere saldırmışlardır. Türk Ordusunun 15 Eylül 1918'de Karabağ'a doğru harekâta başlaması, Ermenilerin Türklerle karşı girişeceği muhtemel bir katliamı önlemiştir. Mondros Mütarekesi sonrasında bölgeye gelen İngilizler, 1920'de Karabağ'ın Azerbaycan'a bağlı olduğunu kabul ve ilan etmişlerdir. Daha sonra ise Karabağ, Ruslar tarafından Sovyetleştirilmiştir. Sovyetler Birliği döneminde de Karabağ'ın Azerbaycan'a ait olduğu kabul etmiştir¹.

Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti, bir taraftan Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan'ın hukuki arazisi olduğunu tasdik ederken; diğer taraftan bölgenin ilhakına dair Ermenistan kararına karşı resmi cevap bildirmekten kaçınmıştır. Moskova, bölgedeki iki komşu millet olan Azeri ve Ermeniler arasında mümkün olduğunca ihtilafı konu bırakmak ve bu konularda oluşan görüş ayrılıklarını körüklemek sureti ile bir istikrarsızlık ve çatışma ortamı oluşturma siyaseti yürütmüştür. Böylece çatışan iki ülke, her zaman kendisine muhtaç olacak ve bu ülkeler üzerindeki çıkarlarını koruyabileceklerdir².

Karabağ'da Rus hâkimiyeti sonrası Ermenilerin tek ideali bölgeyi Ermenistan'a bağlamaktı. Bu amaçla Ermeniler, meşru ve gayri meşru her yolu denediler. Stalin, Kruşçev, Brejnev ve Gorbaçov dönemlerinde Ermeniler, sürekli Karabağ'ın kendilerine verilmesini talep ettiler. Özellikle Gorbaçov'un, "açıklık ve yeniden yapılanma prensipleri" Ermenileri çok heveslendirdi ve Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanması meselesini bir kez

¹ Taşkiran, Cemalettin; "Karabağ'da Son Durum", *Yeni Türkiye* 16 - *Türk Dünyası Özel Sayısı*, Temmuz-Ağustos 1997 s. 1192-1193

² Vahapzade, Bahtiyar; *Tavşana Kaç Tazıya Tut*, Yeni Düşünce Yayınları, Türkçeye Aktaran Yasin Aslan, Ankara 1990, s. 14

daha gündeme getirdiler. Böylece Ermeniler, son yıllarda yaşanan kanlı olayların başlaması ve bugün dahi devam eden Türk-Ermeni çekişme ve anlaşmazlığına sebep oldular³.

Ağustos 1987'de Ermeniler, Karabağ'da nüfus çoğunluğunun kendilerine ait olduğunu iddia ederek buranın Sovyet Ermenistan'ına bağlanmasını Moskova'dan resmen istediler. Şubat 1988'de ise Karabağ Ermenileri, Ermenistan'a bağlanma kararı aldılar ve arkasından bölgedeki Azeri Türklerine saldırdılar. Ermeni isteklerinin Moskova tarafından geri çevrilmesi üzerine, Ermeni ve Azeriler arasında çatışmalar başladı. Azeri Türkleri, Karabağ'dan çıkarılmaya başlandı. 12 Temmuz 1988'de Karabağ Ermenileri, "Özerk Bölge" olarak resmen Ermenistan'a bağlandıklarını ilan ettiler⁴. Azeriler, Ata yurdu Dağlık Karabağ'ı vermemek, Ermeniler ise Dağlık Karabağ'ı Azerbaycan'dan koparıp almanın heyecanını yaşıyorlardı. Ancak gelişen olaylar Azerilerin Dağlık Karabağ'ı, Ermenilere kolay teslim etmeyeceklerini gösterdi. 1988 yılının Kasım ve Aralık aylarında her yaştan yüz binlerce Azeri Bakü'deki Lenin Meydanı'nda toplandı ve şiddetli soğuğa rağmen geceyi meydanda geçirdi. Bu tepki, Azerilerin konuya verdikleri büyük önem ve milli meselelerdeki şuur ve birliğin hassasiyeti açısından bir göstergedir. 1989 yılında SSCB Yüksek Sovyeti, Karabağ'ı yönetme yetkisini Ermenilerden almış ve özel bir komisyona devretmiştir. Sonraki günlerde Azeriler, bu komisyonun yetkilerini Ermeniler lehine kullandığını ve bu nedenden dolayı Karabağ'da tekrar Azerbaycan egemenliğinin kurulmasını istemişlerdir. Ayrıca Azeriler, kendi topraklarından Ermenistan'a giden bütün kara ve demiryolu bağlantılarını kesmişlerdir⁵.

23 Eylül 1989'da ise Azerbaycan egemenliğini ilan etti. Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti, 28 Kasım 1989'da Karabağ'ın Azerbaycan'a iadesine karar verdi ve böylece "Özel Yönetim" sona erdi. Fakat Ermenistan Yüksek Sovyeti, 28 Kasım kararını tanımadığını ve 1 Aralık 1989'da Karabağ'ı ilhak ettiğini açıkladı. 1990 yılı ise kanlı çatışma ve Ermeni saldırıların arttığı bir yıl oldu. Azeri otobüsleri taşatutuldu, köy ve kasabalar silahlı baskınlara uğradı ve Azeri Türkleri öldürüldü⁶.

³ Taşkırıan, Cemalettin; *a.g.m.*, s.1193

⁴ Aslan Yasin; *Bugün Azerbaycan'da Pantürkizm ve Panislamizm*, Baysan Basım ve Yayın Sanayi A.Ş., İstanbul 1990, s. 19

⁵ Polat, Ahmet; *Azerbaycan*, Makro Müşavirlik Yayıncılık Sanayii Ticaret Ltd. Şt., Ankara 1991, s. 55-59

⁶ Aslan, Yasin; *Açkarlık ve Yeniden Kurma Döneminde Azerbaycan'ın Bağımsızlık Mücadelesi*, Yağmur Basın Yayın, Ankara 1992, s.78-79

1991 yılında da benzer kanlı olaylar aralıksız ve artarak devam etti. Ermeniler, özellikle Karabağ'daki çeşitli Türk köylerine saldırdı ve birçok Azeri'yi öldürdüler. 30 Ağustos 1991'de Azerbaycan, "tam bağımsızlık" ilan etti. Eylül ayında ise Ermeniler, Azerbaycan-Ermenistan sınır bölgesindeki köylere saldırdı ve çok sayıda Azeri'yi katlettiler. Bu durum üzerine Eylül sonunda Rusya Federasyonu Başkanı Yeltsin ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in teşebbüsleriyle Azeri ve Ermeni anlaşmazlığının çözümü için Jeleznovodsk şehrinde bir anlaşma imzalandı. Fakat 20 Kasım 1991'de Ermeniler, iki taraf arasında arabuluculuk misyonu yürüten heyet ve Azerbaycan hükümet üyelerini taşıyan helikopteri düşürdüler. Barış girişimlerini sabote eden bu olay üzerine anlaşma ihtimali ortadan kalktı ve çatışmalar daha da şiddetlendi⁷.

1991'de sistemli bir şekilde Azerileri hedef alan Ermeni saldırıları sonucu toplu taşıma araçları tarandı, evler yakıldı. Kısa bir sürede; 186 bin Azeri Azerbaycan'a gitmeye zorlandı. Bu tam anlamıyla bir "Etnik Temizlik Operasyonu" olarak tanımlanabilir. Amaç, topyekûn olarak o coğrafyada bir tek Azeri'nin kalmaması, Karabağ topraklarının tamamen Ermeni ve Ruslarca işgal edilmesiydi. Bu saldırılar sonunda öldürülme korkusu yaşayan Azeriler Azerbaycan'a göç etmeye başladılar. Hocalı katliamı esnasında orada yaşayan 10 bin Azeri'den 3 bin Azeri kalmış, keskin nişancı dehşeti içinde olan halk yürümekten korkar olmuştu. Psikolojik savaşta bu bağlamda çok başarılı oldular. Rus gizli Servisi'nin bilgisi dışında bir davranışta bulunmaları mümkün olmayan Ermeni Birlikleri, Rus askerlerle birlikte 25 Şubat'ta Hocalı'ya ulaştı ve saldırı başladı⁸.

25-26 Şubat 1992'de Ermeni kuvvetlerinin, Rusların 366. Alayının desteğiyle yaptıkları soykırımında 613 Azerbaycan Türkü katledilmiş, 1275 kişi rehin alınmıştır. Kayıp olanların sayısı 150 civarındadır (kayıp olanlardan bugün hala haber alınabilmiş değildir)⁹.

Katledilenlerin 83'ü çocuk, 106'sı kadın ve 70'i de yaşlıdır. 8 Aile tamamen yok edilmiştir. Bu katliamdan 487 kişi ağır yaralı olarak kurtulmuştur. Cesetler üzerinde yapılan incelemelerde cesetlerin yakıldığı, birçoğunun kafa derilerinin yüzüldüğü, gözlerinin oyulduğu, kulakları,

⁷ Gürün, Kamuran; "Dışişleri ve Yorumcular", *Hürriyet*, 10 Eylül 1993

⁸ Bojidar, Cipof; "Hocalı Katliamı Hakkında Birkaç Söz", erişim: <http://www.turksam.org.tr/a23444tml>

⁹ Kasım, Kamer; "Hocalı Katliamının 20.Yılında Karabağ Sorunu", erişim: <http://www.usak.or.tr/haber.asp?id=1481>

burunları ve kafaları ile vücutlarının çeşitli uzuvlarının kesildiği görülmüştür¹⁰.

1988 yılında silahlı çatışmaya dönen Azeri-Ermeni sorunu, kısa bir sürede Azerbaycan ve Ermenistan arasında bölgesel bir savaşa dönüşmüş ve Ermeni silahlı kuvvetleri bu çatışmalar neticesinde 1988 yılından ateşkesin yapıldığı 12 Mayıs 1994 tarihine kadar Dağlık Karabağ'ın tamamını olmak üzere toplam 890 rayon, köy, kasaba ve yerleşim biriminden ibaret Azerbaycan topraklarının % 20'sini işgal etmiştir¹¹.

Acaba bunun tam tersi olsaydı, Yani Azerbaycan Ermeni topraklarının %20'si işgal etseydi acaba dünyanın tepkisi ne olurdu?

Ermenistan bağımsızlığını ilan ettikten sonra iktidar mücadelesini dört yapısal faktör üzerine kurmuştur. Bunlardan bir tanesi Karabağ meselesidir¹².

Karabağ Ermenilerin iktidar mücadelesinin bir ayağını oluştururken Yukarı Karabağ bölgesinin stratejik noktalarından biri olan Hocalı rastgele seçilmiş bir hedef değildir. Bağlantı yolları ve bölgenin tek havalimanına sahip olmasıyla üs niteliği taşıyordu.

Dönemin Azerbaycan Cumhurbaşkanı Ayaz Mütellibov'un bu olaydaki en büyük yanlışı olayları 4 gün boyunca kamuoyundan gizlemesidir. Bu olayın ne amaçla halktan gizlendiğinin sırrı da çözülebilmemiş değildir. Bin bir güçlücke 12 km ötedeki Ağdam Kenti'ne gelmeyi başaranların büyük kısmı soğuktan kangren olan bacaklarını kaybetmişlerdir. Hocalı, Ağdam arasındaki orman yoluna; aralarında göğüsleri kesilmiş kadınların, bebeklerin, yaşlıların, kafa derileri yüzülmüş cesetlerin dizildiği; katliamı yaşayan görgü tanıklarınca aktarılmıştır.

Katliamı, "Monte Melkolyon" adlı Ermeni bir komutan yönetmiştir. Melkolyan; aynı zamanda birçok diplomatımızın öldürülmesinde rol almış ve "Orly Baskını" ile de ilgisi olan eski bir ASALA lideridir¹³.

¹⁰ Oğan, Sinan; "Ermenistan: Türk Dış Politikasında Bir Kırılma Noktası ve Eksen Değişikliği Alanı mı?", *2023 Sayı 95*, 15 Mart 2009, s. 47

¹¹ Oğan, Sinan; "Türlere Karşı Yapılan Soykırım ve Hocalı Soykırımı", erişim: <http://www.turksam.org.tr/a1389html>

¹² Cabbarlı,Hatem; *Ermenistan'da İktidar Mücadelesi*, 2005, Ankara, s.19

¹³ Bojidar, a.g.y.

Ermenistan'ın Durumu

Bugün Ermeni Cumhurbaşkanı olan Serj Sarkisyan Hocalı soykırımı sırasında Melkolyon ile birlikte Ermeni güçlerinin başında bulundan isimlerden biridir. İngiliz gazeteci Thomas de Waal, Sarkisyan'a Hocalı soykırımının nedenlerini sorduğunda şöyle demiştir: “ Biz bu konuda yüksek sesle konuşmak istemiyoruz. Hocalı'ya kadar Azerbaycan bizim sivilere saldıramayacağımızı düşünüyordu fakat Hocalı'da biz bu kilişeyi kırdık”¹⁴.

Sarkisyan, daha sonra Ermenistan'da düzenlenen bir yarışmada öğrencilerden birinin, “Batı topraklarımızı Ağrı Dağı ile birlikte geri alabilecek miyiz?” sorusuna cevap olarak, “Bu sizin neslinize bağlı. Mesela benim neslim üzerine düşen görevi başarıyla yerine getirdi. 90'lı yıllarda vatanımızın parçası Artsah'ı (Karabağ bölgesini) düşman elinden kurtardık. Her neslin bir görevi vardır. Sizin de ileride bizim gibi görevinizi yerine getirip getirmeyeceğinize bağlıdır. Karabağ'ı biz aldık Ağrı'yı size bıraktık” dedi¹⁵.

Ermenilerin bu itiraflarının yanında, Rus itirafları da mevcut bulunmaktadır. Her ne kadar Ruslar, Ermenilerle birlikte bu katliamda yer almadıklarını sürekli tekrarlasalar da buna kimse inanmadı. Nitekim Rus 366. Alayı'nın bu katliamlarda Ermeni safında yer aldığı, bu olaydan kaçan askerlerin ifadeleri ile Dünya kamuoyu nezdinde kanıtlandı¹⁶.

Uluslar Arası Platformda Hocalı Soykırımı

Hocalı soykırımına katılmış Ermenilerin yaptıkları uluslar arası hukuki anlaşmalarda; Cenevre Sözleşmesi, İnsan Hakları Beyannamesi, Vatandaş ve Siyasi Haklar Konusunda Uluslar arası Sözleşmelerde soykırım olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 9 Aralık 1948 tarihli ve 260 sayılı kararı ile kabul edilen soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılmasına ilişkin Beyannamesinin 2.maddesine bağlı olarak “soykırım” dendiği zaman herhangi milli, etnik, ırkî veya dini grubu tamamen veya bir kısmını ortadan kaldırmak için gerçekleştirilen şu eylemler anlaşılmaktadır:

- 1) Söz konusu gruplardaki insanların öldürülmesi,
- 2) Bu grubun üyelerine fiziksel ve psikolojik açıdan zarar verilmesi,

¹⁴ Veliev, Cavid; “Hocalı Katliamının İtirafı”, *Cumhuriyet Strateji Sayı 191*, 25 Şubat 2008, s. 17

¹⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/planet/18338718.asp>

¹⁶ Bojidar, a.g.y.

3) Herhangi bir grup için kasten tam veya kısmi şekilde fiziki olarak ortadan kaldırılmasını öngören ortamın oluşturulması¹⁷.

BM'in kendisi tarafından alınan bütün kararlarla birebir örtüşen Hocalı soykırımına duyarsız kalması gerçekten üzücü ve düşündürücüdür. Türkiye 1921 Kars Anlaşması çerçevesinde müdahale etme hakkı bulunduğunu ortaya koyduktan bir süre sonra BM tepki verdi. Bunda, 60 binden fazla insanın yaşamakta olduğu Kelbecer'e yapılan saldırının daha fazla etkin olduğunu ifade edebiliriz. BM Güvenlik Konseyi Dağlık Karabağ konusunda 4 karar (822, 853, 874, 884 No'lu kararları) kabul etmiştir. Bu kararlarda Ermeni silahlı birliklerinden işgal edilen Azerbaycan topraklarını terk etmeleri talep edilmiş olmasına rağmen bu talepler hiçbir zaman yerine getirilmemiştir¹⁸.

Savaş sonrası soykırımı uğrayanların dramı kadar ağır bir dram da ülke içerisinde yerinden edilen ya da sığınmacı durumuna düşen bir milyon civarı Azeri'dir. Bunların büyük bir çoğunluğu Azerbaycan sınırları içinde yaşamaktadırlar. Azerbaycan nüfusunun %10'dan fazlası ülke içinde yerlerinden edilmiş sığınmacılardan oluşmaktadır ki, bu kişi başına dünyada yerinden edilmiş en büyük nüfus hareketlerinden biri anlamına gelmektedir. Bu insanlar hala Ermenilerce işgal edilen topraklarda bulunan evlerine dönmeyi beklemektedirler. Azerbaycan Hükümeti tarafından "kaçkın" olarak adlandırılan bu kişiler mesken, iş, yiyecek, sağlık, eğitim ve can güvenliği gibi birçok sorunla karşı karşıya yaşam mücadelesi vermektedirler.

Uluslar arası örgütler tarafından bu kardeşlerimizin bir an önce yurtlarına dönmeleri temel hak ve hürriyetlerine kavuşmaları sağlanmalıdır.

Hocalı soykırımı 21 yıl önce daha dün gerçekleştirilmiştir. "Medeni Dünya"nın bu olaya duyarsız kalması elbette beklenemez. Ancak bu konuda tepki gösteren ülke sayısının dahi çok fazla olduğunu söylemek maalesef mümkün değildir.

Azerbaycan Milli Meclisi 1994'de Hocalı'da yaşananları soykırım olarak ilan etti. Ayrıca 27 Şubat 2007 tarihinde aldığı bir kararla Hocalı'da yaşananların soykırım olarak tanınması için dünya parlamentolarına ve uluslar arası örgütlere çağrıda bulunmuştur¹⁹.

¹⁷ Karabağ Sorunu ve Gerçekler; erişim: <http://www.smaswords.com/boks/download/38>, s. 89

¹⁸ Karabağ Sorular ve Gerçekler; a.g.y.

¹⁹ <http://www.meclis.gov.az/?/statement/view/>

Bu konuda karar alan ülkeler Meksika, Pakistan ve Kolombiya'dır. Hocalı'yı soykırım olarak tanımışlardır. Meksika'nın Başkenti Mexico City'de bir de anıt açılmıştır.

28 Şubat 2012'de ABD'nin Georgia Eyaleti'nin yasama organı (meclisi) Hocalı soykırımının 20.yıldönümü dolayısıyla 1594 sayılı kararı ile soykırımı tanıdı.²⁰.

51 ülkenin parlamenterlerinden oluşan "İslam İşbirliği Teşkilatı Parlamenterler Birliği" olayları soykırım olarak tanımıştır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü olayı Dağlık Karabağ Savaşı içerisinde yapılan en büyük katliam olarak nitelendirmiştir.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 30 üyesi (12 Türkiye, 8 Azerbaycan, 3 Birleşik Krallık, 2 Arnavutluk, 1 Bulgaristan, 1 Lüksemburg, 1 Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, 1 Norveç, 1 Polonya) tarafından imzalanan, Ermenistan tüm Hocalıları öldürdü ve tüm şehri harap etti ifadesinin yer aldığı ve 19.yy. başlarından itibaren Ermenistan tarafından Azerilere karşı yapılanları soykırım olarak tanınmaya adım atılması gerektiğini bütün parlamento üyelerine açıklayan 324 nolu bir bildiri yayımladı.

Az sayıda parlamento da tanınan soykırımın yanı sıra yine çok sayıda olmamak üzere Hocalı soykırım ile ilgili anıtlar dikilmiştir.

Hollanda'nın başkenti Lahey'de, Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de, Bosna-Hersek'in başkenti Saray Bosna'da anıtlar dikilmiştir.

Türkiye'ye gelince; parlamento da alınmış herhangi bir karar yok. Yalnızca Çankırı Belediye Meclisi 1 Ocak 2012 tarihinde soykırımı tanıyan bir karar almıştır. Anıt konusunda ise ilk girişim başkent Ankara'da Keçiören Belediyesi tarafından 2005 yılında dikilen anıt ile olmuştur. O'nu 2009'da Beypazarı Belediyesi takip etmiştir. Kızılcıhamam Belediyesi ise 2012'de temelini attığı anıt ve parkı 2013'de bitireceğini açıklamıştır. Isparta Belediyesi de anıt inşa etme kararı almıştır.

Görüldüğü gibi soykırımı tanıma konusunda alınan kararlar yeterli değildir. Bununla birlikte Azerbaycan ve Türkiye tarafından dünyanın değişik yerlerinde Hocalı soykırımının yıldönümü ile ilgili anma toplantıları düzenlenmektedir. Hocalı gerçeklerinin giderek daha çok işlenmesi ve geniş kitlelere yayılması gerekmektedir. Hocalı'da yaşananlar belgeleriyle birlikte herkesin gözü önünde olmasına rağmen bütün dünya sessiz kalmıştır; kalmaya da devam etmektedir²¹.

²⁰ <http://www.1news.com.tr/Azerbaycan/siyaset/20120228050055710/html>

²¹ Yılmaz, Meşkure; "Hocalı Katliamı", erişim: http://www.21yyte.org/tr/yazi1544/Hocali_Katliami.html

BM Güvenlik Konseyi bu konuda dört karar almış olmasına rağmen uygulamada herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Hiç vakit kaybetmeden BM üstüne düşen görevi yerine getirmelidir. Olayın suçluları cezalandırmalı, kayıpların ölüsü veya dirisi bulunmalı ve hepsinden önemlisi Azerbaycan topraklarından Ermeniler çıkartılmalı bir milyondan fazla “kaçkın” durumuna düşen Azeri evlerine dönerek insanca yaşama haklarına kavuşturulmalıdır.

Bugün tek bir Türk bırakılmasa bile Karabağ, bir Türk yurdudur. Bu tarihi vatanın Ermenistan tarafından ilhak edilmesi engellenmelidir. Karabağ’da Ermeni ve Azeri toplumlarının birbirlerinin haklarına saygı göstererek ve barış içinde yaşamaları temin edilmelidir²².

SONUÇ

Sonuç olarak elbette kalıcı çözüm ve barış nihaî hedef olmalıdır. Ancak Hocalı’da yaşananlar çok ağırdır ve unutulacak gibi değildir. Peki, bu güne kadar ne yapılması gerekiyordu ve ne yapıldı. Bu sorunun cevabı maalesef koca bir hiç. BM’in aldığı kararları tamamen uygulaması ile bu sorun önemli ölçüde ve barışçı bir şekilde çözülecektir. Azerbaycan Devleti büyük ve güçlü bir devlettir. Gücü şüphesiz giderek artacaktır. Ermenistan iktidar mücadelesinin bir ayağını Karabağ meselesi üzerine kurmuştur. Ayrıca sözde Ermeni soykırımını gündemde tutarak bundan nemalanmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla bu konular onların varlık sebebidir. Azerbaycan için Hocalı bir varlık sebebi değildir. Ancak bütün dünyanın gözünün içine bakarak yapılan bu soykırımın suçlularının cezalandırılması gerekmektedir. Soykırım uluslar arası bir suçtur. Bu suçun cezasız kalması yeni faciaların yaşanmasına neden olabilir. Suçluların cezalandırılması kadar hiçbir suçları yokken özyurtlarından zorla çıkarılıp “kaçkın” durumuna düşen bir milyon insanın toprakları işgalden kurtarılıp evlerine dönmeleri sağlanmalıdır.

²² Yılmaz, Meşkure; *Türklerin Dünyası*, Ankara 2010, s. 234

KAYNAKÇA

- Aslan, Yasin; *Bugün Azerbaycan'da Pantürkizm ve Panislamizm*, Baysan Basım ve Yayın Sanayi A.Ş., İstanbul, 1990
- Aslan, Yasin; *Açkarlık ve Yeniden Kurma Döneminde Azerbaycan'ın Bağımsızlık Mücadelesi*, Yağmur Basın Yayın, Ankara, 1992
- Cabbarlı, Hatem; *Ermenistan'da İktidar Mücadelesi*, Ankara, 2005
- Cıpofo, Bojidar; "Hocalı Katliamı Hakkında Birkaç Söz", erişim: <http://www.turksam.org.tr/a23444tml>
- Gürün, Kamuran; "Dışişleri ve Yorumcular", *Hürriyet*, 10 Eylül 1993
- <http://www.hurriyet.com.tr/planet/18338718.asp>
- <http://www.meclis.gov.az/?/statement/view/>
- <http://www.İnews.com.tr/Azerbaycan/siyaset/20120228050055710/html>
- "Karabağ Sorunu ve Gerçekler", erişim: <http://www.smaswords.com/boks/download/38>
- Kasım, Kamer; "Hocalı Katliamının 20.Yılında Karabağ Sorunu", erişim: <http://www.usak.or.tr/haber.asp?id=1481>
- Oğan, Sinan; "Ermenistan: Türk Dış Politikasında Bir Kırılma Noktası ve Eksen Değişikliği Alanı mı?", *2023 Sayı 95*, 15 Mart 2009
- Oğan, Sinan; "Türlere Karşı Yapılan Soykırım ve Hocalı Soykırımı", erişim: <http://www.turksam.org.tr/a1389html>
- Polat, Ahmet; *Azerbaycan, Makro Müşavirlik Yayıncılık Sanayii Ticaret Ltd. Şt.*, Ankara, 1991
- Taşkiran, Cemalettin; "Karabağ'da Son Durum", *Yeni Türkiye Sayı 16 - Türk Dünyası Özel Sayısı*, Temmuz-Ağustos 1997
- Kasım, Kamer; "Hocalı Katliamının 20.Yılında Karabağ Sorunu", erişim: <http://www.usak.or.tr/haber.asp?id=1481>
- Vahapzade, Bahtiyar; *Tavşana Kaç Tazıya Tut*, Yeni Düşünce Yayınları, (Türkçeye Aktaran Yasin Aslan), Ankara 1990
- Veliev, Cavid; "Hocalı Katliamının İtirafı", *Cumhuriyet Strateji 25*, Şubat 2008
- Yılmaz, Meşkure; "Hocalı Katliamı", erişim: http://www.21yyte.org/tr/yazi1544Hocali_Katliami.html
- Yılmaz, Meşkure; *Türklerin Dünyası*, Ankara 2010